

Verstandshuwelijk tussen mode en sieraad

In Het Kruithuis dreigt een internationaal overzicht van flonkerende mode sieraden de realiteit in Nederland te verbloemen: de onderkoelde relatie tussen mode en sieraad.

Door Yvonne Brentjens

Mode en sieraad. Het lijken twee handen op één buik. Maar wie zich realiseert dat hun makers, de modeontwerper en de sieraadvormgever, rechtstreekse afstammelingen zijn van de kleermaker en de smid, komt al gauw op andere gedachten. Twee wezenlijk verschillende ambachtslieden met slechts één gemeenschappelijke noemer: het lichaam als drager van hun werk. De 'kloof' tussen beide werelden wordt slechts een enkele keer gedicht. De geschiedenis heeft maar weinig ontwerpers voortgebracht die beide disciplines tegelijkertijd beoefenden.

De schaarse voorbeelden dateren vooral uit de jaren zestig. Niet opmerkelijk overigens wanneer men bedenkt dat de mode in die tijd werd beheerst door een pantserachtige 'space-look'. De gepuntlaste metalen jurken van Paco Rabanne, de leren kleding en halsbanden van Ken Scott en de 'lichaamskokers' van het Nederlandse duo Gijs Bakker en Emmy van Leersum maakten kleding en object heel even tot inwisselbare begrippen.

Maar los van revolutionaire incidenten is de scheiding der geesten haast een absoluut gegeven te noemen. Samenwerkingsverbanden zijn er niettemin wel geweest, waarbij de modeontwerper overigens vaker de toon voor de sieraadmaker aangaf dan andersom – een hiërarchie die echter nog geen ongelijkwaardigheid hoeft te betekenen.

Elsa Schiaparelli's surrealistische kleding inspireerde in de jaren dertig talloze kunstenaars en ontwerpers tot al even zo buitenissige sieraden. En recentelijk geldt de couturier Karl Lagerfeld als een drijvende kracht voor ontwerpers van bizarre 'lichaamsobjecten'. Zijn trouwe bondgenoot, de sieraadmaker Ugo Correani, vindt Lagerfelds collecties de basis voor zijn eigen werk, met behoud van een grote dosis persoonlijke vrijheid.

Correani's ontwerpen voor Lagerfeld en Peter Schlumbergers sieraden voor Schiaparelli maken thans deel uit van 'Jewels of Fantasy', een reizende internationale tentoonstelling vol glitter en glamour die voor het eerst in de geschiedenis het 20ste eeuwse modesieraad in kaart brengt. Het is een wereld van schone schijn die zich thans meester heeft gemaakt van Museum Het Kruithuis in Den Bosch. Een eeuw van quasi-weelde en uiterlijk vertoon, oogverblindend en oogstrelend tegelijkertijd. Een hommage aan enkele bekende en vele anoniem gebleven sieraadontwerpers die met goedkope materialen en een flinke portie verbeelding het sieraad bereikbaar maakten voor een breder publiek.

Isolement

'Jewels of Fantasy' dreigt met een hautain gebaar de problematiek die 'Mode en Sieraad' aan de orde stelt, weg te wuiven. In deze tentoonstelling, die in dezelfde tijd in Het Kruithuis te zien is, wordt de historisch gegroeide onverschilligheid tussen Nederlandse mode- en sieraadontwerpers bijna hardhandig aangepakt. 'Verbazing dat de werelden van het moderne sieraad en mode elkaar doelbewust lijken te vermijden... En het bijna duivelse plezier om de extremen bijeen te brengen', zo motiveerde Marjan Unger het initiatief dat vorig jaar plaats vond om tijdelijk acht koppels uit de twee vakgebieden te smeden

Maar wie tussen de regels van het manifest doorleest, hoort vooral aan het front der sieraadmakers een alarmbel rinkelen. Hun isolement lijkt de ware aanleiding te zijn geweest voor deze kunstmatig gecreëerde samenwerking met het modecircuit. Eerder had Gijs Bakker

al de noodklok geluid toen hij vorig jaar de situatie van zijn vakgenoten beschreef als ‘een goed functionerend getto’ daarmee doelend op de praktijk van een jaarlijkse tentoonstelling in een sieraadgalerie, waar het werk smaakvol in vitrines als autonome kunst wordt gepresenteerd, vervolgens wordt aangekocht door een (vergrijzend) publiek om tenslotte in de kluis van de nieuwe eigenaar te belanden. Dit bestaande schrikbeeld was voor het Vormgevingsinstituut reden om het project, dat eerder tijdens de KunstRai in Amsterdam te zien was, financieel te ondersteunen.

Kunstmatig

Het idee om de fundamenteen eens flink te laten trillen is beslist lofwaardig. Maar in het Hollandse klimaat, waar tot op heden nooit een florerende mode-industrie heeft bestaan, en de huidige generatie van puristische modeontwerpers bovendien elke zweem van sier als ballast ervaart, beklijft uiteindelijk het trieste beeld van de lamme en de blinde.

Tevens rijst de vraag of de gekozen formule van een kunstmatig gecreëerde samenwerking wel het vereiste licht in de duisternis kan brengen. Het vasthouden aan de eigen identiteit is immers voorwaarde nummer één om zich in het eigen vakgebied staande te houden en te profileren. Niet verwonderlijk is het dat veel gelegenheidshuwelijken uitliepen op een krachtmeting, die tot gekunstelde of geforceerde creaties heeft geleid.

Jos van Heel en Trui Verdegaal waren het er al snel over eens dat een geïntegreerd silhouet in hun geval een illusie zou zijn. De dominante geesten losten hun vete op door te kiezen voor de verschijning van een vrouw met hond. Een portret van de 16de eeuwse schilder Lucas Cranach de Oudere, voorstellende Luthers dochter vergezeld van een Franse bulldog, moest uiteindelijk het bindmiddel worden voor hun individuele scheppingen.

Beide ontwerpers gingen vervolgens hun eigen weg en maakten misschien wel daardoor het mooiste werk dat in de tentoonstelling te zien is. Van Heels zwarte japon met zijn strenge calvinistische karakter werd door Verdegaal geketend aan kettingen, koorden en een bonte verzameling van oude sieraden, een eclectische bundel voorwerpen die op de grond uitmondt in twee meedogenloze metalen ringen.

Marta de Wit en Mecky van den Brink, twee ontwerpers die hun sporen al geruime tijd hebben verdiend, kwamen na lange strijd tot een eindresultaat dat beslist gezocht aandoet. De aardewerkscherven, een passie van Van den Brink, belandden na veel wikken en wegen in het decolleté van De Wits breisels. Hier tasten zij niet alleen de natuurlijke eenvoud van deze ontwerpen aan, maar ondermijnen ook hun eigen zeggingskracht. Loodzwaar hangen ze in de truien en jurken. De fragiliteit heeft plaatsgemaakt voor een onnatuurlijke lomphed.

Veelzeggend is de wijze waarop modeontwerpster Pascale Gatzen en sieraadvormgever Ruudt Peters hun werk in Het Kruithuis hebben gepresenteerd. De ‘snoeren’ van Peters hangen eenzaam over naakte paspoppen, terwijl de tunnelkleding van Gatzen als een stilzwijgend protest in het stadium van studiemodellen is blijven steken. ‘Tijdens het proces werd ik gesterkt in mijn opvatting dat sieraden volstrekt nutteloze toevoegsels zijn’.

In sommige gevallen bleek een ontspannen dialoog mogelijk, zoals die tussen Peter Jeroense en Dinie Besems. Zijn muisgrijze stoeptegelfjurk is bijna letterlijk op het lijf van Besems’ werk geschreven. De wollen japon, opgetrokken uit een vlak van twee bij twee meter, vormt haast nederig het decor voor haar collier van parels uit bordkrijt. Ze bekladden de stof door bij iedere beweging dunne krijtstrepen achter te laten.

Toekomst

Alle frustraties ten spijt spreken organisatoren en deelnemers van een geslaagd project. Voor het eerst, zo wordt gesteld, hebben ontwerpers uit de gesloten circuits van mode en sieraad inzicht gekregen in elkaars werk en in de pogingen die zij ondernemen om het de wijde wereld in te schoppen

Maar meer realiteitszin dan de acht coproducties die het project 'Mode en Sieraad' opleverde, bezit toch een voorlopig rapport dat op initiatief van het Vormgevingsinstituut in november 1994 werd opgesteld en naar verwachting in maart 1995 wordt gepubliceerd. Het betreft een uitputtend onderzoek naar de distributie- en presentatievormen van Nederlandse mode en sieraden. De studie geeft aan waar de verschillende disciplines van elkaar kunnen leren en komt tevens met suggesties voor marktverruiming.

Essentieel in het verhaal is dat een glorieuze toekomst alleen dan in het verschiet kan liggen wanneer zich een ingrijpende betrokkenheid van buitenaf ontwikkelt. Zo zal een selectie op ontwerpqualiteiten strikt noodzakelijk zijn om de beeldvorming richting markt te verhelderen en te versterken. De multimedia, nu nog in de kinderschoenen, zullen de manier van presenteren van mode en sieraden bovendien drastisch op haar kop zetten, aldus luidt de verwachting.

De distributie van de mode en de distributie van sieraden, zo erkent het instituut, zullen langs een eigen systeem moeten plaatsvinden, maar het sluit een structurele koppeling niet uit. Sterker nog, de kar zal uiteindelijk toch door de mode getrokken moeten worden. 'Een sterker Ontwikkelde economie van de mode met signatuur zal waarschijnlijk leiden tot een grotere vraag naar sieraden. Sieradenontwerpers zouden hierop kunnen inspelen door een grotere gerichtheid op de ontwikkelingen binnen de mode'.

Het Vormgevingsinstituut ziet in strategieën zoals het opzetten van agenturen of het instellen van een kwaliteitslabel door een brancheorganisatie geen toereikend financieel draagvlak, en steekt vervolgens de hand in eigen boezem. Met een lichte vastberadenheid wordt het instellen van een promotionele, adviserende en controlerende 'experts-' of 'pilot-group' geopperd.

Een gelofte van trouw tussen Nederlandse modeontwerpers en sieraadvormgevers zal misschien nooit worden afgelegd, maar achter de schermen van hun onderkoelde relatie souffleert het Vormgevingsinstituut dus de zakelijke voordelen van een 'verstandshuwelijk'. De eerste stap om eigenhandig het zelforganiserend vermogen van de Nederlandse mode met signatuur te vergroten lijkt al gezet. In februari reikt het instituut de Theo Limpberg-prijs uit aan modeontwerper Alexander van Slobbe.